

KATILIM VE GELENEKSEL BANKALARIN FİNANSAL PERFORMANSLARININ KARŞILAŞTIRILMASI: TÜRKİYE ÖRNEĐİ¹

COMPARISON OF FINANCIAL PERFORMANCE OF PARTICIPATION AND CONVENTIONAL BANKS: THE CASE OF TURKIYE²

Lale ALIYEVA * Canan YILDIRAN **

Araştırma Makalesi / Geliş Tarihi: 13.01.2025
Kabul Tarihi: 27.03.2025

Öz

Araştırmanın amacı Türkiye'deki katılım bankaları ile geleneksel bankaların finansal performanslarını karşılaştırmaktır. Araştırma kapsamında 2016-2023 yılları arasındaki finansal veriler kullanılmıştır. Verilerin analizinde Entropi ve TOPSIS yöntemi kullanılmış olup sekiz banka incelemeye alınmıştır. Finansal etkinlik aēısından incelendiğinde katılım bankalarının geleneksel bankalara göre daha iyi performans gösterdiği tespit edilmiştir. Katılım bankaları faizsiz finans esaslarına dayalı bir yapıya sahip oldukları için ekonomik dalgalanmalara karşı da dayanıklı olabilmektedir. Geleneksel bankaların piyasa payı ve finansal araç çeşitliliği aēısından katılım bankalarına göre üstün olduğu tespit edilmiştir. Türkiye gibi büyüyen ekonomilerde katılım bankalarının sunduğu finansal ürün ve hizmetlerin kayıt dışı ekonomiyi azaltarak sürdürülebilir büyümeye katkı sağladığı ifade edilebilir. Aynı zamanda COVID-19 pandemisi sürecinde ekonomik krizin etkilendiği her iki banka türü aēısından alınan önlemler pandemisinin olumsuz etkisini azaltmıştır.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankaları, Geleneksel Bankalar, Finansal Performans.

JEL Sınıflaması: G21, G23, G24.

Abstract

The aim of the research is to compare the financial performances of participation and conventional banks in Turkey. Within the scope of the research, financial data between 2016-2023 were used. Entropy and TOPSIS method were used in the analysis of the data and eight banks were selected for examination. When examined in terms of financial efficiency, it has been determined that participation banks exhibit better performance than traditional banks. Since participation banks have a structure based on interest-free finance principles, they can also be resilient to economic fluctuations. It has been determined that traditional banks are superior to participation banks in terms of market share and financial instrument diversity. In growing economies like Türkiye, it can be said that the financial products and services provided by participation banks contribute to sustainable growth by reducing the informal economy. At the same time, the measures taken for both types of banks affected by the economic crisis during the COVID-19 pandemic have reduced the negative impact of the pandemic.

Keywords: Participation Banks, Conventional Banks, Financial Performance.

JEL Classification: G21, G23, G24.

¹ Bu çalışma Lale ALIYEVA'nın Canan YILDIRAN danışmanlığında yürütölen doktora tezinden üretilmiştir.

² **Bibliyografik Bilgi (APA):** FESA Dergisi, 2025; 10(1) , 134 - 146 / DOI: 10.29106/fesa.1619260

* Dr., lalaaliyeva1@hotmail.com, İstanbul – Türkiye, ORCID: 0009-0007-3977-3229

** Doç. Dr., Karabük Üniversitesi İşletme Fakültesi, cananyildiran@karabuk.edu.tr, Karabük – Türkiye, ORCID: 0000-0001-8245-197X

1. Giriş

Finansal sistemler ekonomilerin sürdürülebilir büyümesinde kritik bir rol oynar. Bankacılık sektörü bu sistemin en önemli bileşenlerinden biridir. Bankalar yalnızca sermaye birikimini yönlendirmekle kalmaz, aynı zamanda ekonomik büyüme için gerekli finansal kaynakları da etkili bir şekilde dağıtır (Kaya, 2020). Geleneksel bankacılık, köklü yapısı ve çeşitli finansal araçlarıyla geniş bir müşteri yelpazesine hitap edebilir. Katılım bankacılığı ise hızla büyüyen bir finansal model olarak dikkat çekmektedir. İslami finans prensiplerine dayanan katılım bankacılığı, faizsiz ekonomik faaliyetleri teşvik ederek bireylerin dini hassasiyetlerine cevap verebilmektedir (Japarova ve Shener, 2021).

Geleneksel bankalar kar maksimizasyonu amacı için faiz prensibi altında faaliyet gösterirken, katılım bankaları faizsiz finans prensipleri doğrultusunda hareket etmektedir. Bu farklı yaklaşım nedeniyle, bankacılık sektörünün iki farklı iş modeli olarak kabul edilen geleneksel ve katılım bankalarını karşılaştırmanın önemli olduğu belirtilmektedir (Aytar ve Soylu, 2017). Her iki bankacılık sisteminin sunduğu finansal performans göstergelerinin karşılaştırılmasının sektörel verimliliğin anlaşılması açısından da önemli olduğu belirtilmektedir (Coşkun ve Yıldırım, 2023).

Katılım bankalarının Türkiye ekonomisindeki büyümesi, alternatif finansman kaynaklarına olan ihtiyacın arttığı dönemlerde özellikle dikkat çekmektedir. Bu bankalar, gelir ve servet dağılımında adaleti sağlamayı, reel sektörü desteklemeyi ve kayıt dışılığı azaltmayı amaçlamaktadır. Ancak bu hedeflere ne ölçüde ulaşıldığı ve geleneksel bankalarla karşılaştırıldığında finansal performanslarının nasıl şekillendiği mevcut literatürde tartışılmaya devam eden bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır (Özulucan ve Deran, 2009; Parlakkaya ve Çürük, 2011; Doğan, 2013; Öztürk ve Gençler, 2020; Yetiz, 2021).

Katılım ve geleneksel bankaların finansal performanslarının karşılaştırılması hem bankaların verimliliğini artırmayı amaçlayan düzenleyici kurumlar hem de yatırımcılar ve politika yapıcılar için değerli bilgiler sunmaktadır. Bu iki bankacılık modelinin ekonomi üzerindeki etkilerinin, özellikle Türkiye gibi büyüyen ekonomilerde anlaşılması, stratejik karar alma süreçlerinde kritik bir rol oynamaktadır (Bilen ve Şahan, 2023).

Bu araştırmada Türkiye’de faaliyet gösteren katılım ve geleneksel bankaların finansal performanslarının incelenmesi ve karşılaştırılması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda kavramsal çerçevede geleneksel ve katılım bankacılık hakkında genel bilgi verilip, alan araştırması sonuçları sunulmuştur. Araştırmanın yöntemi bölümünde ise Türkiye Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nun resmi raporlarından elde edilen 2016-2023 yılları arasındaki veriler ile öncelikle entropi yöntemi kullanılarak ağırlık değerleri belirlenmiş, ardından TOPSIS yöntemi kullanılarak faaliyet alanlarına göre banka türleri olan katılım ve geleneksel bankalar arasındaki finansal performans karşılaştırılmasına ait bulgular yer almaktadır.

2. Literatür Taraması

2.1. Geleneksel ve Katılım Bankaları

Bankacılık sektörü ekonominin işleyişi için hayati öneme sahiptir. Bu sektörün başlıca aktörleri olan geleneksel ve katılım bankaları, farklı finansal prensipler üzerine kurulu iki temel modeli temsil etmektedir. Bu iki model, müşteri tabanlarından sundukları hizmetlere kadar birçok farklılık göstermektedir (Özsoy ve Sayar, 2018).

Geleneksel bankaların temel işlevi, tasarruf sahiplerinden topladıkları fonları kredi şeklinde yatırımcılara yönlendirerek ekonomik büyümeye katkıda bulunmaktır. Bu bankalar faize dayalı bir sistemle çalışırlar (Tolon, 2004). Kredi ve mevduat faiz oranları geleneksel bankacılık sisteminin temelini oluşturmaktadır. Faiz, bu bankaların gelirlerinin büyük bir bölümünü oluşturur ve aynı zamanda finansal aracılık işlevini yerine getirirken riski fiyatlandırmada etkili bir araç olarak kullanılmaktadır (Kaya, 2020).

Katılım bankaları ise faiz yerine kâr-zarar paylaşımına dayalı bir sistem benimser. Bu bankalar, tasarruf sahiplerinden topladıkları fonları ticaret ve yatırım projelerinde kullanır ve kârlarını müşterileriyle paylaşırlar. Katılım bankacılığı modeli, İslami finans ilkelerine uygun olarak faizden uzak bir ekonomik operasyon sağlamayı hedefler. Bu işleyiş, bu bankaları dini hassasiyetleri olan bireyler ve kuruluşlar için cazip bir finansal alternatif haline getirmektedir (Özmen, 2022).

Geleneksel ve katılım bankaları arasındaki farklar sadece iş modelleriyle sınırlı değildir. Geleneksel bankaların sunduğu finansal ürünler daha çeşitlidir ve genellikle daha kısa vadeli. Buna karşılık, katılım bankaları murabaha, mudaraba ve iş ortaklıkları gibi ürünlere odaklanmaktadır. Katılım bankalarının sunduğu bu ürünler yatırımları daha uzun vadeli hale getirmeyi ve reel ekonomiye daha fazla katkıda bulunmayı hedeflemektedir (Bilen ve Şahan, 2023).

Her iki bankacılık modelinin de ekonomiye katkısı önemlidir. Geleneksel bankaların daha fazla finansal aracılık ve pazar payı sağlama yeteneği genellikle daha geniş kitlelere ulaşmalarını sağlamaktadır (Bekçi vd., 2020). Öte yandan katılım bankaları faize duyarlı yatırımcılar ve müşteriler için önemli bir alternatif sunmaktadır. Reel

sektöre daha yakın olan bu bankalar, ekonomik faaliyetleri desteklemede farklı bir bakış açısı sağlamaktadır (Özsoy ve Sayar, 208).

Katılım bankalarının bir diğer belirgin özelliği de sosyal ve ekonomik kayıt dışılığı azaltma potansiyelidir. Bu bankalar, kayıt dışı fonları sisteme dahil ederek ekonomik çeşitliliği artırma ve gelir dağılımındaki dengesizlikleri azaltma misyonunu üstlenirler. Bu özellikleriyle katılım bankalarının Türkiye gibi büyüyen ekonomilerde önemli bir rol oynadıkları görülmektedir (Özmen, 2022).

Geleneksel ve katılım bankalarının farklı ancak tamamlayıcı iş modelleri sunduğu söylenebilir. Geleneksel bankaların sunduğu çok yönlülük ve esneklik ile katılım bankalarının faizsiz finans prensipleri farklı müşteri grupları için önemli finansal alternatifler oluşturmaktadır. Bu iki bankacılık modelinin Türkiye’de bir arada bulunması finansal sistemin dayanıklılığına ve ekonominin çeşitliliğine katkıda bulunmaktadır (Coşkun ve Yıldırım, 2023).

2.2. Alan Araştırması

Yapılan araştırmada alan araştırması üç başlık altında incelenmiştir. İlk olarak literatürde katılım bankalarının finansal performansını araştıran çalışmalar araştırılmıştır. Alan araştırmasının ikinci başlığında katılım bankaları ile geleneksel bankaların finansal performansını karşılaştıran çalışmalar değerlendirilmiştir. Son başlıkta ise bankaların finansal performansını etkilen faktörleri tespit eden çalışmalar incelenmiştir.

2.2.1. Katılım Bankalarının Finansal Performansını Araştıran Çalışmalar

Özgür (2008), Türkiye bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 5 katılım bankasının 2001-2005 yıllarını kapsayan verileri ile veri zarflama yöntemi kullanarak araştırma yapmıştır. Çalışmada 3 girdi ve iki çıktı kalemi kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre iktisadi genişleme dönemlerinde etkinsiz bankalar etkin olma yolunda istikrar bir yapı sergilemektedir. Aynı zamanda analiz sonuçları toplam faktör verimliliği ile etkinlik arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bankalar içerisinde en başarılı finansal etkinliğe sahip banka ise Albaraka Türk Bankası olmaktadır. Yayar ve Baykara (2012), Türkiye’de finansal sistem içerisinde faaliyet gösteren 4 katılım bankasının faaliyetlerinin etkinlik ve verimliliklerini TOPSIS tekniği kullanarak analiz etmiştir. Çalışmada 4 katılım bankasının 2005-2011 dönemi verileri kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, Albaraka Türk en etkin banka olmaktadır. Analiz sonuçları Bank Asya’nın en verimli banka olduğunu göstermektedir. Esmer ve Bağcı (2016) tarafından yapılan çalışmada katılım bankalarının finansal performans ölçümleri yapılmıştır. Yapılan ölçüm 2005-2014 yıllarını kapsamaktadır. Çalışmada TOPSIS metodu kullanılmış ve elde edilen sonuçlara göre katılım bankaları içerisinde en yüksek finansal performansı Bank Asya göstermiştir. Gündoğdu (2018) tarafından yapılan çalışmada 2010-2017 dönemi katılım bankalarının finansal performans verileri kullanılarak analiz yapılmıştır. Çalışmada analiz yöntemi olarak gri ilişki yöntemi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre 2017 yılında finansal performans sıralamasında Türkiye Finans Katılım bankası ilk sırada, Albaraka Türk bankası ise son sırada yer almıştır. Şahin ve Tetik (2020), Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankaları için finansal performans incelemesi yapmıştır. Çalışmada Türkiye ekonomisinde faaliyet gösteren yedi katılım bankasının 2011-2019 yılları verileri kullanılmıştır. TOPSIS yöntemi kullanılarak yapılan analiz sonucunda en yüksek finansal performansa sahip bankanın Türkiye Finans bankası olduğu tespit edilmiştir. Vural ve Kök (2022) tarafından yapılan çalışmada Türkiye’deki katılım bankalarının 2005:Q1-2020:Q1 dönemi verileri kullanılarak kredi hacmi ile ekonomik büyüme arasında nedensellik ilişkisi araştırılmıştır. Yapılan çalışmada katılım bankacılığı kredi hacimlerinin geleneksel bankacılık kredi hacimlerindeki payı ile ekonomik büyüme değişkenleri kullanılmıştır. Yapılan nedensellik analiz sonuçlarına göre katılım bankacılığı kredi hacimlerinin geleneksel bankacılık kredi hacimlerindeki payından ekonomik büyümeye doğru tek yönlü bir nedensellik ilişkisinin olduğu tespit edilmiştir. Salihoğlu (2022), katılım bankacılığının aktif büyüklüğünün seçilmiş değişkenleri üzerinden ARDL eşbütünleşme ve Toda Yamamoto nedensellik testleri yapmıştır. Çalışmada 2010-2020 dönemi üç aylık veriler kullanılmıştır. Analiz sonuçları kaldıraç rasyosu ile aktif büyüklük arasında döngüsel ilişkisinin varlığını göstermektedir. Aynı zamanda uzun dönemde finansal döngülerin hızlanabileceği tespit edilmiştir. Akbaş ve Kaya (2022) tarafından yapılan çalışmada Türkiye’de faaliyet gösteren 5 katılım bankası için finansal performans incelemesi yapılmıştır. Yapılan çalışmada 2015-2020 yıllarını kapsayan veri seti kullanılmıştır. Çalışmada panel veri analizi yapılmış ve elde edilen sonuçlara göre katılım bankalarının karlılığı ve büyüklüğündeki artış sürdürülebilirliklerini de artırmaktadır. Yıldız (2023) çalışmasında 2015-2021 yılları katılım bankalarının verilerini kullanarak CAMELS analizi yöntemi ile finansal performans analizi yapmıştır. Çalışmada elde edilen bulgular katılım bankalarının bankacılık sektöründeki ilerlemesinin yavaş olduğunu göstermektedir.

2.2.2. Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Finansal Performansını Karşılaştıran Çalışmalar

Özulucan ve Deran (2009) tarafından yapılan çalışmada katılım ve geleneksel bankaların bankacılık hizmetleri ve muhasebe uygulamaları açısından karşılaştırma yapılmıştır. Sonuçlara göre bankaların yaptığı çoğu bankacılık faaliyetlerini yürüten ve dolayısıyla da aynı ekonomik koşullarda onlarla rekabet eden katılım bankaları, mevcut mali sistem içinde hedefledikleri sonuçlara daha kolay ulaşabilmeleri için, farklı bankacılık yönlerini ve uygulamalarını açıklıkla ve sürekli olarak çeşitli medya araçlarını kullanarak ortaya koymaları gerekmektedir. Parlakkaya ve Çürük (2011) tarafından yapılan çalışmada Türkiye’deki geleneksel ve katılım bankalarına ait 23 finansal rasyo kullanılarak analiz yapılmıştır. Çalışmada logit analiz yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen analiz sonuçlarına göre her iki bankanın operasyonel faaliyetlerinin bir birinden ayrıştırıı tespit edilmiştir. Doğan (2013), çalışmasında Türkiye’de Bankacılık Sektöründe faaliyet gösteren katılım ve geleneksel bankalar için finansal performans incelemesi yapmıştır. Çalışmada 2005-2011 yıllarını kapsayan verilerle toplamda 8 banka üzerinden analizler yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre geleneksel bankaların katılım bankalarına göre likidite, borç ödeme gücü ve sermaye yeterliliği daha yüksek olmaktadır. Şendurur ve Temelli (2018) tarafından yapılan çalışmada Türkiye’de faaliyet gösteren geleneksel ve katılım bankalarının kaldıraç oranı, likidite, karlılık ve yaş değişkenlerini kullanarak finansal performans analizi yapılmıştır. Regresyon analizi kullanılarak yapılan çalışmada elde edilen sonuçlara göre büyüklük, likidite, karlılık, çevre puanı ve sürdürülebilirlik puanları ile banka türleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin varlığı tespit edilmiştir. Öztürk ve Gençer (2020) tarafından yapılan çalışmada katılım bankaları ve geleneksel bankaların 2016:Q1-2020:Q2 dönemi çeyreklik verileri kullanılarak finansal performans araştırması yapılmıştır. Mann-Whitney U ve Kruskal Wallis test sonuçlarına göre geleneksel bankaların özsermaye/toplam aktif açısından sermaye yeterlilikleri, kârlılıkları katılım bankalarından yüksek iken katılım bankalarının sermaye yeterliliği rasyosu açısından sermaye yeterlilikleri, likiditeleri, bilanço yapıları ve aktif kaliteleri geleneksel bankalardan yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çöllü (2021), çalışmasında katılım ve geleneksel bankaların COVID-19 salgınından etkilenip etkilenmediğini araştırmıştır. Çalışmada Wilcoxon T testi kullanılarak analizler yapılmıştır. Elde edilen analiz sonuçlarına göre COVID-19 salgınının sektöre yönelik olumsuz etkisi ilgili kurumlar tarafından alınan önlemler sonucunda sınırlı düzeyde kalmıştır.

2.2.3. Bankaların Finansal Performansını Etkilen Faktörleri Tespit Eden Çalışmalar

Ünal ve Yüksel (2017), yaptıkları çalışmada Borsa İstanbul’da işlem gören bankaların finansal performansları ve hisse senedi getirilerini analiz etmiştir. Çalışmada PROMETHEE yöntemi kullanılarak inceleme yapılmıştır. Elde edilen analiz sonuçlarına göre incelenen dönemde finansal performans açısından ilk sırada Akbank yer almaktadır. Ayrıca hisse senedi getirisi açısından ise en başarılı banka Vakıf Bank olmaktadır. Konak ve Ergenoğlu (2020) tarafından yapılan çalışmada 2009-2018 yılları temel alınarak Türk Bankacılık Sektörü’nde faaliyet gösteren 24 banka için karlılığı etkileyen faktörler incelenmiştir. Panel veri regresyon analiz sonuçlarına göre sermaye oranı, likidite riski, kredilendirme düzeyi, banka büyüklüğü ve yoğunlaşma banka karlılığı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı etki göstermektedir. Özcan (2021), çalışmasında Türk bankacılık sektöründe finansal performans analizi yapmıştır. Bu doğrultuda çalışmada 2009:M3-2019:M9 tarihleri arasında faaliyet gösteren 10 bankanın aktif karlılık oranı, toplam kredilerin aktiflere oranı (TKAO), öz sermayenin aktiflere oranı (ÖAO), mevduatın aktiflere oranı (MAO) ve aktif büyüklük oranları kullanılarak panel regresyon analizi yapılmıştır. Elde edilen analiz sonuçlarına göre TKAO değişkeni aktif karlılığı negatif yönde, ÖAO ve MAO değişkenleri aktif karlılığı pozitif yönde etkilemektedir. Gürçay ve Çakan (2022) tarafından yapılan çalışmada COVID-19 sürecinde katılım ve özel mevduat bankalarının performans değerlendirilmesi yapılmıştır. Çalışmada 2020 ve 2021 yılları verileri kullanılmış ve t-testi ile inceleme yapılmıştır. Sonuçlara göre pandemi sürecinde aktif kalite bakımından katılım bankaları daha başarılı olmaktadır. Güzel (2023) tarafından yapılan çalışmada ise Türk Bankacılık Sistemi’nde faaliyet gösteren piyasa payı en yüksek 15 bankaya ait 2003:Q1-2021:Q4 dönemi verileri kullanılarak finansal performans incelemesi yapılmıştır. Çalışmada doğrusal olmayan birim kök testleri kullanılarak analiz yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre banka karlılıklarının sektör ortalamaları ile uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Bulut vd. (2024), yaptıkları çalışmada karmu, özel yerli ve yabancı sermayeli bankaların mülkiyet yapılarındaki farklılıkları dikkate alarak karlılığın belirleyicilerini incelemiştir. Çalışmada mevduat bankalarına ait 2010-2022 yılları arasında aylık veriler kullanılmış ve görünürde ilişkisiz regresyon analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre reel efektif döviz kuru, enflasyon ve faiz dışı gelir değişkenleri banka sahipliğinden bağımsız olarak karlılık üzerinde ortak etkilere sahip olmaktadır. Ancak, banka sermaye oranı, banka büyüklüğü, kredi-mevduat oranı ve ekonomik faaliyet, banka sahiplik türlerine göre karlılığı farklı şekilde etkilemektedir. Paksoy ve Küçükler (2024), Bors İstanbul’da faaliyet gösteren bankaların 2021-2023 dönemi ait mali tablo verileri aracılığıyla hesaplanan verileri kullanarak finansal performanslarını test etmiştir. Çalışmada TOPSIS yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre 2021 yılında Türkiye Vakıflar Bankası, 2022 ve 2023 yıllarında ise Yapı ve Kredi Bankası finansal performans açısından daha başarılı olmaktadır. Acar Balaylar vd. (2025) tarafından yapılan çalışmada 25 mevduat bankası verileri 2002-2021 yılları temel alınarak dinamik panel veri analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada aynı zamanda COVID-19 pandemisinin de etkilerini göz önüne alarak kukla değişken oluşturulmuş ve

modele dahil edilmiştir. Elde edilen analiz sonuçlarına göre faiz dışı gelir risk düzeyi üzerinde negatif ve anlamlı bir şekilde etki göstermektedir. Ayrıca, COVID-19 döneminde karlılığın azaldığı ve riskin arttığı belirlenmiştir. Bu, faiz dışı gelirin dışsal bir çok sırasında hayati bir çok emici olduğunu göstermektedir.

3. Metodoloji

3.1. Veri Seti

Araştırmanın amacı Türkiye’deki katılım bankaları ile geleneksel bankaların finansal performanslarının karşılaştırılmasıdır. Bu kapsamda, finansal performansın ölçülebilmesi için bir dizi temel finansal oranlar seçilmiştir. Araştırmada bankalara ait verilerin erişilebildiği zaman dilimi olarak 2016-2023 yıllarını kapsayan veriler kullanılmıştır. Katılım bankalarından Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Vakıf Katılım ve Ziraat Katılım seçilmiştir. Geleneksel bankalardan ise Fibabanka, HSBC Bank, ING Bank ve Türk Ekonomi Bankası seçilmiştir. Bankaların seçiminde benzer aktif büyüklükte olmasına dikkat edilmiş ve veriler Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) resmi raporlarından derlenmiştir. Araştırmada kullanılan değişkenler ve açıklaması aşağdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmada Kullanılan Değişkenler

Değişken	Açıklaması	Hesaplama	Kaynak
CDR	Nakit Mevduat Oranı	Nakit / Mevduat Toplamı	BDDK
DOE	zsermaye Mevduat Oranı	zsermaye / Mevduat Toplamı	BDDK
COA	Nakit Değer Oranı	Nakit ve Benzeri / Toplam Varlıklar	BDDK
ROE	zsermaye Karlılığı	Kar / zsermaye	BDDK
ROA	Aktif Karlılık	Kar / Toplam Varlıklar	BDDK
FK	Kaldıraç Oranı	Toplam Yabancı Kaynaklar / Toplam Varlıklar	BDDK
EOA	zkaynakların Aktiflere Oranı	zsermaye / Toplam Varlıklar	BDDK
IOD	Yatırım Verimliliği	Yatırım / Toplam Mevduat	BDDK
DOA	Mevduat Verimliliği	Mevduat Toplamı / Toplam Varlıklar	BDDK

Veri seti, likidite ve kârlılık oranları, aktif kalitesi ve sermaye yeterliliği gibi önemli finansal göstergeleri içermektedir. Likidite oranları bankaların kısa vadeli borç ödeme kapasitelerini gösterirken, kârlılık oranları bankaların gelirlerinin giderlerine oranını ortaya koymaktadır. Aktif kalitesi, bankaların kredi portföyündeki riskli varlıkların seviyesini göstererek finansal sağlığın önemli bir gösterge olmaktadır. Sermaye yeterliliği, bankaların risklere karşı direncini belirleyen temel bir unsurdur. Araştırmada benzer aktif büyüklük gösteren bankalar seçilmiştir. rnek teşkil etmesi için 2023 yılı için araştırmada ele alınan bankaların aktif büyüklükleri aşağdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2. Bankaların Aktif Büyüklükleri (2023)

Banka	Aktif Büyüklük (TL)
Katılım Bankaları	
Ziraat Katılım	384 milyar
Vakıf Katılım	315 milyar

Albaraka Türk	232 milyar
Kuveyt Türk	668 milyar
Geleneksel Bankalar	
HSCB Bank A.Ş.	140 milyar
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	407 milyar
Fibabank A.Ş.	104 milyar
ING Bank A.Ş.	141 milyar

3.2. Analiz Yöntemi

Entropi yöntemi, bir sistemdeki bilgi belirsizliğini ölçmek ve kriterlerin ağırlıklarını belirlemek için geliştirilmiş bir analiz tekniğidir (Keleş, 2019). Bu yöntem özellikle çok kriterli karar verme (ÇKKV) süreçlerinde etkili bir araç olarak kullanılmaktadır (Kenger ve Organ, 2017). Shannon (1948) tarafından geliştirilen entropi kavramı, bir sistemdeki bilgi miktarını ve bu bilginin düzen veya düzensizlik derecesini ölçmektedir. Bu bağlamda entropi değeri düşük olan kriterlerin sistemde bilgi içeriğinin daha yüksek olduğu kabul edilir ve bu kriterlere daha fazla önem atfedilmektedir (Zhang vd., 2022). Bu yöntemin uygulanması, karar vericilere objektif ve ölçülebilir bir temel sunarak çok kriterli problemlerin çözümünü kolaylaştırmaktadır (Yüksekyıldız, 2022).

TOPSIS (Technique for Order of Preference by Similarity to Ideal Solution) yöntemi, 1980 yılında Hwang ve Yoon tarafından geliştirilmiş olup, çok kriterli karar verme problemlerinde yaygın olarak kullanılan bir tekniktir. Bu yöntem, bir alternatifin pozitif ideal çözüme yakınlığına ve negatif ideal çözüme uzaklığına göre sıralamaktadır (Wařróbski vd., 2022). Böylece, karar vericiler için en iyi alternatifin objektif olarak belirlenmesini sağlamaktadır (Li vd., 2022). TOPSIS metodu, kullanım kolaylığı ve anlaşılabilirliği ile tedarik zinciri yönetiminden sağlık sektörüne kadar geniş bir uygulama alanına sahiptir (Böker ve Çetin, 2020). Ayrıca karar vericilere alternatifleri karşılaştırırken çok boyutlu bir bakış açısı sunmaktadır (Ezin ve Samırkaş, 2022). Entropi yöntemi ile ağırlık değerleri hesaplanmakta ve TOPSIS analizi doğrultusunda karşılaştırma yapılmaktadır (Say, 2022).

Araştırma kapsamında öncelikle entropi yöntemi kullanılarak ağırlık değerleri belirlenmiş, ardından TOPSIS yöntemi kullanılarak katılım ve geleneksel bankalar arasındaki finansal performans karşılaştırması yapılmıştır.

4. Bulgular

4.1. Değişkenlere Ait Ağırlık Değerleri

Araştırmada katılım ve geleneksel bankaların finansal performans karşılaştırmasının TOPSIS yöntemi ile incelenebilmesi için öncelikle TOPSIS analizinde kullanılacak değişkenlere özgü ağırlık değerlerinin hesaplanması gerekmektedir. Araştırmada ağırlık değerleri analiz yöntemi başlığında açıklanan Entropi yöntemi ile hesaplanmıştır. Hem katılım ve geleneksel bankaların kendi içerisinde hem de iki banka türünü karşılaştırmak için yapılacak analizde kullanılacak Entropi ağırlık değerleri hesaplanmıştır.

Tablo 3. Katılım Bankalarına Ait Ağırlık Değerleri

Yıl	CDR	DOE	COA	ROE	ROA	FK	EOA	IOD	DOA
2016	0.008	0.093	0.048	0.197	0.096	0.516	0.014	0.001	0.027
2017	0.010	0.011	0.056	0.015	0.028	0.671	0.064	0.094	0.051
2018	0.032	0.011	0.033	0.108	0.106	0.590	0.008	0.110	0.0005
2019	0.032	0.012	0.042	0.137	0.142	0.525	0.006	0.103	0.001
2020	0.005	0.090	0.004	0.247	0.044	0.414	0.086	0.110	0.0003
2021	0.009	0.045	0.014	0.114	0.235	0.429	0.032	0.122	0.001

2022	0.012	0.032	0.013	0.054	0.077	0.543	0.025	0.243	0.0004
2023	0.015	0.015	0.008	0.058	0.088	0.512	0.018	0.284	0.001

Tablo 4. Geleneksel Bankalara Ait Ağırlık Değerleri

Yıl	CDR	DOE	COA	ROE	ROA	FK	EOA	IOD	DOA
2016	0.123	0.054	0.054	0.010	0.119	0.484	0.069	0.059	0.028
2017	0.030	0.024	0.329	0.002	0.121	0.131	0.140	0.018	0.206
2018	0.035	0.032	0.123	0.009	0.192	0.239	0.181	0.034	0.155
2019	0.055	0.044	0.027	0.022	0.109	0.597	0.057	0.074	0.014
2020	0.017	0.061	0.009	0.027	0.017	0.475	0.063	0.311	0.020
2021	0.020	0.073	0.001	0.023	0.030	0.265	0.103	0.474	0.011
2022	0.030	0.030	0.001	0.041	0.037	0.371	0.080	0.388	0.022
2023	0.027	0.008	0.006	0.060	0.060	0.343	0.040	0.437	0.020

Tablo 5. Grup Bazında Ortalama Değerleri

	CDR	DOE	COA	ROE	ROA	FK	EOA	IOD	DOA
Ortalama	0.022	0.015	0.058	0.000	0.208	0.017	0.008	0.671	0.001

4.2. Katılım Bankalarına İlişkin Bulgular

Araştırmada, 2016-2023 dönemine ait seçilmiş katılım bankaların uygun finansal verileri kullanılarak, alternatiflerin performansları yıllık bazda, önce kriter ağırlıklandırması için Entropi yöntemi ile, sonra da TOPSIS yöntemi ile değerlendirilmiştir. Katılım bankaları bünyesinde yapılacak analiz sayesinde 2016-2023 döneminde bankaların finansal performanslarındaki değişimlerin incelenmesi ve karşılaştırılması mümkün olacaktır. TOPSIS yöntemi ile değerlendirilen sonuçlar, bankaların finansal performanslarındaki değişimleri yıllar itibarıyla karşılaştırmakta ve her bir bankanın ideal çözüme yakınlığını ortaya koymaktadır.

Tablo 6. Katılım Bankalarının TOPSİS Değerleri

Banka	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Ort.
Ziraat Katılım	0.775	0.939	0.904	0.900	0.809	0.663	0.728	0.666	0.798
Vakıf Katılım	0.767	0.931	0.898	0.882	0.658	0.678	0.727	0.669	0.776
Albaraka Türk	0.816	0.865	0.775	0.730	0.582	0.588	0.753	0.749	0.732
Kuveyt Türk	0.233	0.050	0.109	0.170	0.124	0.348	0.145	0.161	0.168

Tablo 6’da görüldüğü üzere, Ziraat Katılım bu dönemde en istikrarlı performansı göstermiştir. 2017’de 0.939 puanından 2020’ye kadar yüksek performansını korumuştur. Ancak 2021’de bir düşüş ve 2023’te 0.666 ile hafif bir gerileme göstermiştir. COVID-19 sürecinin bankacılık sektörü üzerindeki ekonomik etkilerinin önemli etkileri göz önünde bulundurularak Ziraat Katılım Bankası’nın kredi ve alacakların sınıflandırılması ve beklenen kredi

zararı karşılığı hesaplama politikaları ve prosedürleri kapsamlı bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Banka, kredi ve alacakları TFRS 9 çerçevesinde öngörülen aşamalara göre sınıflandırarak COVID-19 etkisini içeren bir metodoloji³ geliştirmiştir. Söz konusu tedbirler, Ziraat Katılım Bankası'nın COVID-19 salgınının ekonomik belirsizlikler ve dalgalanmalar yarattığı bir dönemde kredi riskini etkin bir şekilde yönetme yönündeki çabalarını yansıtmakta olup, TFRS 9'un beklenen kredi zararı hesaplama prensipleriyle uyumlu bir yaklaşım benimsediğini ortaya koymaktadır.

Vakıf Katılım, en yüksek puanı 2017'de (0.931) elde etmiş ve 2018-2019 yıllarında yüksek performansını korumuştur. 2020'den itibaren ise bir düşüş gözlemlenmiştir. Fakat 2023'te 0.669 ile yine de 2016-2023 dönemi ortalamasının üzerinde bir performans sergilediği görölmektedir. Vakıf Katılım Bankası'nın finansal açıdan istikrarlı yapısı aldığı finansal politikalarla⁴ ilgili olduğu ifade edilebilir. Vakıf Katılım Bankası'nın BDDK tarafından alınan tedbirler kapsamında benimsediği politikalar, dönem içerisinde müşteri tabanında yaşanabilecek olası kayıpları en aza indirirken, finansal istikrara olumlu getiri sağlamıştır.

2017 yılında 0,865'lik güçlü bir performans gösteren Albaraka Türk, 2020 yılına kadar düşüş eğilimi göstermiştir. Ancak 2021 yılından itibaren dijital bankacılık hizmetlerine yaptığı yatırımlar, faizsiz finans alanındaki ürün çeşitliliğinin artması ve Türkiye'deki makroekonomik koşullara uyum sağlayan stratejik hamleleri sayesinde toparlanmaya başlamıştır. Özellikle 2022 yılında finansal teknolojilere entegrasyonu hızlandırarak müşteri tabanını genişletmiş ve kârlılığını artırmıştır. Bu ivmeyi 2023 yılında da koruyarak 0,749 seviyesine ulaşmış, böylece performansında belirgin dalgalanmalar yaşandığını göstermiştir.

Kuveyt Türk, 2017'de çok düşük bir performansla (0.050) başlamış ve sonraki yıllarda nispeten küçük iyileşmeler göstermiştir. 2021'de 0.348 ile biraz toparlansa da genel olarak finansal açıdan düşük performanslı bir banka olduğu ifade edilebilmektedir.

Özetle Ziraat Katılım ve Vakıf Katılım genel olarak diğer bankalara göre daha yüksek performans göstermiştir. Albaraka Türk dalgalı bir performans sergilerken, Kuveyt Türk genel olarak düşük bir performans sergilemiştir. Bu durum bankaların yıllık finansal stratejilerindeki farklılıklar ve dışsal faktörlerin etkisi ile açıklanabilmektedir.

4.3. Geleneksel Bankalara İlişkin Bulgular

Araştırmada katılım bankaları için yapılan analizler geleneksel bankalara da uygulanmış olup elde edilen sonuçlar Tablo 7'de yer almaktadır.

³ Denetim bağlamında, bu metodolojinin uygunluğu, özellikle beklenen kredi zararı karşılığı hesaplamalarına vurgu yapılarak analiz edilmiştir. Bankanın bu süreçte kullandığı sistemlerin ve kontrol mekanizmalarının tasarımı ve operasyonel verimlilikleri titizlikle test edilmiştir. Özellikle önemli kredi portföyleri üzerinde gerçekleştirilen bu değerlendirmelerde, COVID-19'un neden olduğu ekonomik dalgalanmaların kredi riski üzerindeki etkileri de dahil olmak üzere ileriye dönük varsayımlar incelenmiş ve bu varsayımların kamuya açık finansal bilgilerle uyumluluğu yönetimle yapılan görüşmeler çerçevesinde analiz edilmiştir. Ziraat Katılım Bankası, COVID-19'un yarattığı ekonomik belirsizliklerin finansal etkilerini öngörebilmek amacıyla, beklenen kredi zarar karşılığı hesaplamalarında segmentasyon, kredi ömür boyu temerrüt olasılıkları ve temerrüt halinde zarar oranları gibi parametreleri dikkate almıştır. Ayrıca, söz konusu modeller COVID-19'un makroekonomik göstergeler üzerindeki etkisi de dikkate alınarak revize edilmiş ve makroekonomik beklentilerin kredi riskine etkileri hesaplama sürecine dahil edilmiştir. Finansal risk uzmanlarıyla yapılan analizlerde, söz konusu modellerde yer alan makroekonomik beklentiler, COVID-19'un sektörel ve genel ekonomik duruma etkileri çerçevesinde değerlendirilmiş ve makul bulunmuştur (Ziraat Katılım Faaliyet Raporu, 2020).

⁴ Vakıf Katılım Bankası, 2020 yılında COVID-19 pandemi sırasında finansal politikasını oluştururken pandeminin etkilerini dikkate alarak bazı önlemler almıştır. Bunlar, pandeminin ekonomik ve ticari faaliyetler üzerindeki olumsuz etkileri doğrultusunda, BDDK, 17 ve 27 Mart 2020 tarihli kararlarıyla kredi sınıflandırmaları ve karşılık ayırma esaslarına ilişkin geçici düzenlemeler yapmıştır. Bu düzenlemeler uyarınca, yönetmelikte ikinci grupta yer alan kredilerin sınıflandırılması için öngörülen 30 günlük gecikme süresi 31 Aralık 2020 tarihine kadar 90 güne çıkarılmış, dondurulmuş alacakların sınıflandırılması için gereken 90 günlük gecikme süresi 180 gün olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda, 90 güne kadar tahsil edilemeyen kredilerin birinci grupta, 180 güne kadar tahsil edilemeyen kredilerin ise ikinci grupta sınıflandırıldığı görölmüştür. Ayrıca, taksitli alacaklarını ödemede gecikme yaşayan müşterilere, mevcut taksitli alacak anlaşmalarını bozmadan taksit ödemelerini erteleme imkânı tanınmıştır. Bankaların protokollerinde operasyonel sürelerin uzatılması konusunda mutabakata varılmıştır. Söz konusu düzenlemelere uygun olarak bankalar, TFRS 9 (Türkiye Finansal Raporlama Standardı) çerçevesinde geliştirdikleri risk modellerini kullanarak beklenen kredi zararlarını hesaplamaya devam etmiştir. Vakıf Katılım Bankası'nın 31 Mart 2020 tarihi itibarıyla 30 gün ve üzeri gecikmeli 48.316 TL tutarındaki kredisi birinci grupta, 90 gün ve üzeri gecikmeli 42.943 TL tutarındaki kredisi ise ikinci grupta sınıflandırılmıştır (Vakıf Katılım Denetim Raporu, 2020).

Tablo 7. Geleneksel Bankaların TOPSİS Değerleri

Banka	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	Ort.
HSCB Bank A.ř.	0.838	0.933	0.829	0.851	0.793	0.703	0.717	0.657	0.790
Türk Ekonomi Bankası A.ř.	0.095	0.178	0.284	0.632	0.670	0.674	0.550	0.592	0.459
Fibabank A.ř.	0.523	0.442	0.422	0.731	0.220	0.366	0.339	0.262	0.413
ING Bank A.ř.	0.168	0.068	0.172	0.145	0.541	0.297	0.280	0.588	0.282

Tablo 7’de görüldüğü üzere HSBC Bank A.ř. genel olarak istikrarlı bir performans sergilemiştir. 2016 yılında 0,838 ile yüksek bir performansla başlamış ve 2017 yılında (0,933) en yüksek performansını göstermiştir. Son yıllarda performansında hafif bir düşüş yaşansa da diğer bankalar arasında hala üst sıralarda yer almaktadır. HSBC Bank A.ř., COVID-19 döneminde müşterilerinin finansal destek taleplerini karşılayarak ve iş sürekliliğini sağlayarak bankacılık faaliyetlerini başarıyla sürdürmüştür. Salgın döneminde alınan önlemler⁵, banka yönetiminin finansal dayanıklılığı artırmaya yönelik stratejik adımlarını ve TFRS 9 düzenlemeleriyle uyumlu bir kredi riski yönetim yaklaşımını yansıtmaktadır. Bu önlemler ve uyum çalışmaları, bankanın kriz koşullarında müşterileriyle ilişkilerini güçlendirme ve finansal istikrarı koruma yönündeki çabalarını ortaya koymaktadır.

Türk Ekonomi Bankası A.ř. genel olarak orta seviyede bir performans göstermiş, 2019 yılı itibarıyla (0,632) istikrarlı bir büyüme trendine girmiş ve dalgalı seyre rağmen genel olarak dengeli bir performans sergilemiştir.

Fibabank A.ř. 2019 yılında en yüksek performansını (0,731) sergilerken, 2020 yılında önemli bir düşüş (0,220) yaşamış ve son yıllarda da zayıf performans göstermeye devam etmiştir. Bu durum bankanın istikrarlı büyümeyi yakalayamadığı yönünde bir gösterge olarak yorumlanabilmektedir.

2017 yılında 0,068 gibi düşük bir performans sergileyen ING Bank A.ř., sonraki yıllarda kademeli bir iyileşme göstermiştir. Özellikle 2020-2023 döneminde, bankanın dijitalleşme ve yapay zekâ alanlarına yaptığı yatırımlar, müşteri deneyimini iyileştirmeye yönelik stratejik hamleleri ve sürdürülebilirliği iş süreçlerinin merkezine alması sayesinde performansında belirgin bir artış yaşanmıştır. 2023 yılında performansı 0,588 seviyesine ulaşmış olup, bu da bankanın finansal stratejilerinde olumlu değişiklikler olduğunu göstermektedir.

Özetle HSBC Bank A.ř. diğer bankalara kıyasla daha yüksek ve daha istikrarlı bir performans sergilemiştir. Fibabank A.ř. ve Türk Ekonomi Bankası A.ř. dalgalı bir performans sergilemiş ve bazı yıllarda düşüşler

⁵ COVID-19 salgınının dünya genelindeki finansal sistemlerde yarattığı belirsizlik ve zorluklar, HSBC Bank A.ř.’nin Bireysel Bankacılık ve Tasarruf Yönetimi faaliyetlerinde kapsamlı önlemler alınmasını gerekli kıldı. Banka, 2020 yılında salgının Türkiye’yi etkilemesiyle birlikte, müşterilerine sürdürülebilir finansal destek sağlamak ve çalışanlarının sağlığını ön planda tutmak amacıyla kapsamlı bir kriz yönetim süreci başlatmıştı. Bu süreçte şubelerde sosyal mesafe kurallarının uygulanması, çalışma planlarının düzenlenmesi, şube ve çalışan rotasyonları gibi çeşitli tedbirler alınmıştı. HSBC Bank A.ř., COVID-19 salgınının bankacılık faaliyetleri üzerinde yarattığı finansal ve operasyonel baskılara yanıt olarak uzaktan çalışma koşullarını genişletmiş, teknolojik altyapısını güncellemiş ve çalışanlarının sağlıklı bir çalışma ortamına sahip olmasını sağlamıştı. Bu dönemde uzaktan çalışma modeline geçiş hızlandırılmış; ofise bağımlı olmayan tüm Genel Müdürlük çalışanları için bilgisayar, tablet ve telefon altyapıları yenilenerek çalışma süreçleri dijitalleştirilmiştir. Ayrıca az sayıda ofis ve şube çalışanları için hijyen ve koruyucu önlemler hızla hayata geçirilmişti. HSBC Bank A.ř., pandemiden dolayı ortaya çıkan ekonomik belirsizlikler nedeniyle TFRS 9’a uygun beklenen kredi zarar karşılıklarının hesaplanmasında kullanılan modelleri ve varsayımları güncelleştirilmiştir. Beklenen kredi zarar karşılığı hesaplamalarında kullanılan Temerrüt Olasılığı (TO), Temerrüt Halinde Kayıp (THK) ve Temerrüt Tutarı (TT) parametreleri güncel ekonomik koşulları yansıtacak şekilde yeniden hesaplanmıştır. Salgının getirdiği ekonomik daralmaya yanıt olarak kullanılan makroekonomik senaryolarda, ikinci çeyrek itibarıyla iyimser olan senaryolar yerine daha olumsuz senaryolar ortaya konularak tahminler güncellenmiştir. Bankanın beklenen kredi zararlarının hesaplanmasında ticari ve kurumsal krediler için belirli segmentlerde ayrı ayrı değerlendirmeler yapılmıştır. Bu değerlendirmeler, finansal araçlardan beklenen nakit akışlarının etkin faiz oranı kullanılarak bugünkü değerine iskonto edilmesi yoluyla yapılmış; böylece, bireysel kredi riski düzeyinde daha kesin tahminler elde edilmiştir. Ayrıca her senaryonun gerçekleşme olasılıkları ağırlıklandırılarak finansal tahminler hesaplanmış ve kredi zararlarının yaşanması durumu da dikkate alınarak değerlendirilmiştir (HSBC Bank Faaliyet Raporu, 2020).

yaşamışlar ancak genel olarak toparlanmayı başarmışlardır. ING Bank A.ř. ise dūřuk bir performansla başlamış ancak zaman içinde önemli bir iyileşme göstermiştir. Bu, bankanın finansal stratejilerinde olumlu değişiklikler yapıldığını göstermektedir.

4.4. Katılım ve Geleneksel Bankaların Karşılaştırılması

Bu bölümde, seçilen kriterlere ve ortalama değerlere göre katılım ve geleneksel bankalar arasında bir karşılaştırma yapılması amaçlanmaktadır. Tablo 8’de katılım ve geleneksel bankalar için karşılaştırmalı analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 8. Katılım ve Geleneksel Bankaların Karşılaştırılması

Banka	TOPSİS Skoru
Katılım	0.811
Geleneksel	0.189

Tablo 8’de görüldüğü üzere ortalama değerlere göre katılım bankalarının TOPSIS puanı geleneksel bankalara göre oldukça yüksektir (0.811). Bu durum katılım bankalarının finansal performansının ideal czme daha yakın olduğunu göstermektedir. Katılım bankalarının bu yüksek performansı, dūřuk maliyet yapıları, kâr-zarar ortaklığı esasına dayalı iř modelleri ve dūřuk risk profilleriyle ilişkilendirilebilmektedir.

Araştırma kapsamında elde edilen analiz sonuçları Sakarya ve Kaya (2013); Canbaz (2016); Ayriay vd., (2017); Aydın (2020); ztrk ve Gençer (2020); Gürçay ve Dağıdır (2022); Balkı (2023) tarafından yapılan araştırmaların sonuçları ile örtüşmektedir. Fakat Beck vd., (2008); Gökalp (2014); Gümüş ve Nalbantoğlu (2015); Toraman vd., (2015a); Toraman vd., (2015b); ll (2021); Yıldız (2023) tarafından yapılan araştırmaların sonuçları ile farklılaşmaktadır. Yapılan araştırma sonuçları ile belirtilen araştırma sonuçları arasındaki bu farklılaşmanın ana nedenlerinden biri ele alınan dönem olabilmektedir. nkn son dönemlerde katılım bankalarındaki politika değişiklikleri ve düzenlemeler katılım bankalarının finansal istikrarları üzerinde oldukça önemli etkiler yaratmıştır.

5. Sonuç ve Değerlendirme

Araştırmada, Türkiye’de faaliyet gösteren katılım ve geleneksel bankaların 2016-2023 dönemi finansal performansları incelenmiştir. Katılım bankaları arasında Albaraka Türk, Kuveyt Türk, Vakıf Katılım ve Ziraat Katılım sermaye yeterliliği, krlilik, aktif kalitesi ve likidite oranları gibi kriterlere göre ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Geleneksel bankalar arasında Fibabank, HSBC Bank, ING Bank ve Türk Ekonomi Bankası analiz edilmiştir.

Araştırmanın kapsamı çerçevesinde katılım ile geleneksel bankaların kendi içerindeki performans farkları ve iki bankacılık sistemi arasındaki farklılıklar ortaya konulmaktadır. Analizlerde kullanılan TOPSIS yöntemi, bankaların finansal performansını çok kriterli bir yaklaşım çerçevesinde değerlendirmekte, likidite, krlilik, aktif kalitesi ve sermaye yeterliliği gibi kriterleri dikkate alarak objektif bir sıralama yapmaktadır.

Katılım Bankaları için yapılan analizde 2016-2023 dönemi incelendiğinde, krlilik oranlarında önemli değişimlerin gözlendiği ve bu değişimlerin gelecekteki stratejik yönelimlere katkı sağlayabilecek politikaların oluşturulması açısından değerli bilgiler sunduğu ifade edilebilmektedir. 2016 yılında %18,3 olan Katılım Bankalarının zkaynak Krlilięi (ROE) oranı 2020 yılına gelindiğinde %27,4’e yükselmiş; ancak COVID-19 pandemi süreciyle birlikte dūřuř eğilimine girmiş ve 2023 yılında %5,8’e gerilemiştir. Benzer şekilde 2016 yılında %9 olan Aktif Krlilięi (ROA) oranı 2021 yılında %22,6’ya yükselerek zirveye ulaşmış; ancak 2023 yılı sonunda %8,4’e gerilemiştir. Katılım Bankaları finansal istikrar açısından geleneksel bankalara göre daha dirençli bir yapı sergilemelerine rağmen krlilik performansındaki bu dūřuř bu alanda politika geliştirme ihtiyaını ortaya koymaktadır. Katılım Bankalarının, ROE açısından en yüksek seviyeye ulaştığı 2020 yılı ile ROA açısından zirveye ulaştığı 2021 yılı seviyelerine tekrar ulaşabilmesi için, karlılığa odaklanan etkin politika tedbirlerinin alınması büyük önem taşımaktadır. Katılım bankalarının performansları üzerinde yapılan analizde bu bankaların özellikle sermaye yeterliliği ve aktif kalitesi gibi göstergelerde krlilik oranları açısından güçlü bir performansla sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Faizsiz bankacılık prensiplerine dayalı iř modelleri katılım bankalarının finansal istikrarına katkı sağlamış olup bu durum analiz sonuçlarında da grlmektedir.

Öte yandan geleneksel bankaların kendi içerisindeki performans değerlendirmelerinde, özellikle likidite ve krlilik göstergelerinde farklılıklar olduğu grlmektedir. Geleneksel bankaların likidite oranları katılım bankalarına göre daha yüksek olmasına rağmen, krlilik oranları farklılık göstermektedir. Geleneksel bankaların büyük ölçekli olması ve geniş mūřteri portföylerine hitap etmesi, bu bankaların risk yönetimi ve sermaye yeterliliği açısından

daha fazla hareket alanı sağladığı anlamına gelmektedir. Ancak analiz sonuçları, bazı geleneksel bankaların kârlılık oranlarındaki dalgalanmaların bu bankaların performansını olumsuz etkilediğini göstermektedir.

Geleneksel bankalar arasında HSBC Bank'ın finansal istikrar açısından öne çıktığı görülmektedir. HSBC Bank, büyük sermaye yapısı, geniş müşteri portföyü ve risk yönetim stratejileriyle geleneksel bankacılıkta istikrarını koruyan bir bankadır. HSBC Bank, pandemi döneminde yaşanan ekonomik daralmalara rağmen aktif kalitesini ve likidite oranlarını korumayı başarmıştır. Banka, özellikle kredi portföyündeki bozulmalara karşı güçlü sermaye tamponlarıyla süreci yönetmiştir.

Katılım bankaları ile geleneksel bankalar arasındaki karşılaştırma sonuçları, katılım bankalarının finansal performans açısından daha güçlü bir konumda olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle TOPSIS yöntemine göre katılım bankalarının geleneksel bankalara göre ideal çözüme daha yakın olduğu tespit edilmiştir. Bunun nedeni katılım bankalarının iş modellerinin ekonomik dalgalanmalara karşı daha dayanıklı olmasıdır. Faizsiz bankacılık prensipleri, katılım bankalarının riski daha etkin yönetmelerine olanak tanımakta, bu da finansal performanslarına olumlu katkı sağlamaktadır.

Gelecek araştırmalarda katılım bankacılığı ile geleneksel bankacılık sistemlerinin performanslarının daha uzun vadeli verilerle karşılaştırılması önemli olacaktır. Özellikle katılım bankalarının kriz dönemlerindeki dayanıklılıklarının, risk yönetim stratejilerinin ve finansal krizlere verdikleri yanıtların incelenmesi literatüre katkı sağlayacaktır. Ayrıca, dijitalleşme süreçlerinin her iki banka türü üzerindeki etkileri de analiz edilmelidir; çünkü bankacılık sektöründe dijital dönüşümün hızlanması bankaların rekabet gücü ve finansal performansı üzerinde önemli etkiler yaratmaktadır. Ayrıca, katılım bankacılığına olan talebin sosyo-kültürel ve ekonomik açılardan artmasının nedenlerinin derinlemesine incelenmesi önemli bir araştırma alanı olarak değerlendirilebilir. Katılım ve geleneksel bankaların finansal performanslarının yanı sıra müşteri memnuniyeti, hizmet çeşitliliği ve sosyal etkiler gibi faktörler üzerine yapılacak araştırmalar da Türkiye'de bankacılık sektörünün gelişimine dair daha kapsamlı bir resim sunabilmektedir.

Kaynakça

- Acar Balaylar, N., Karımlı, T., Ve Bulut, A. E. (2025). The Effect Of Non-Interest Income On Bank Profitability And Risk: Evidence From Turkey. *Revista Galega De Economía*, 1(34).
- Akbaş, F. Ve Kaya, F. (2022). Katılım Bankalarının Kurumsal Sürdürülebilirliklerini Etkileyen Finansal Performans Göstergelerinin İncelenmesi. *Maliye Ve Finans Yazıları*, (117), 159-176.
- Arslantürk Çöllü, D. (2021). Katılım Bankaları Mı? Geleneksel Bankalar Mı? Covid-19 Salgınının Finansal Performans Üzerindeki Etkisine İlişkin Bir Değerlendirme. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 477-488. <https://doi.org/10.36362/Gumus.877964>
- Aydın, Y. (2020). Bütünleşik Critic Ve Marca Yöntemleri İle Kamu Sermayeli Bankalarının Performans Analizi. *Finans Ekonomi Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(4), 829-841.
- Ayrıçay, Y., Özçalıcı, M. Ve Bolat, İ. (2017). Katılım Bankalarının Performanslarının Ahp Ve Gıa Tekniklerinden Oluşan Bütünleşik Bir Sistem İle Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği. *Pamukkale Journal Of Eurasian Socioeconomic Studies*, 4(2), 54-69.
- Aytar, O. Ve Soylu, ř. (2017). Türk Bankacılık Sektörünün Misyon Ve Vizyon İfadelerine Yönelik Bir İçerik Analizi. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(3), 117-131.
- Balkı, A. (2023). Katılım Bankacılığı Ve Geleneksel Bankacılık İle Ekonomik Büyüme İlişkinin Karşılaştırılmalı Analizi: Türkiye Örneği. *Kocatepe İslami İlimler Dergisi*, 6(Özel Sayı), 141-160.
- Beck, T., Demirgüç-Kunt, A. Ve Martinez Peria, M. S. (2008). Banking Services For Everyone? Barriers To Bank Access And Use Around The World. *The World Bank Economic Review*, 22(3), 397-430.
- Bekçi, İ., Köse, E. Ve Aksoy, E. (2020). Covid-19'un Türkiye'de Bankalar Üzerindeki Ekonomik Etkisine Dair Bir Tahmin. *Ekonomi Politika Ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 5(Özel Sayı), 185-205.
- Bilen, A. Ve Börekci Şahan, H. (2023). Türkiye'de Kayıt Dışı Ekonominin Boyutunun Parasal (Sabit) Oran Ve Hareketli Ortalamalar Yöntemi İle Ölçülmesi. *Ekonomi Politika Ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 163-182. <https://doi.org/10.30784/Epfad.1242496>
- Böker, Z. Ve Çetin, O. (2020). Sağlık Sektöründe Abc-Ved Ahp Ve Topsis Yöntemleri Kullanılarak Çok Kriterli Stok Sınıflandırması. *Öneri Dergisi*, 15(53), 178-208.
- Bulut, A. E., Acar Balaylar, N., & Karımlı, T. (2024). How Does Ownership Structure Affect The Profitability Of Turkish Banks? A Comparative Analysis Of Determinants. *Public Sector Economics*, 48(3), 337-361.

- Canbaz, M. (2016). *Katılım Bankacılığı*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Coşkun, K. Ve Yıldırım, S. (2023). Paranın Tarihsel Serüven İçerisindeki Formları. *Muhasebe Ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (25), 85-103.
- Esmer, Y. Ve Bağcı, H. (2016). Katılım Bankalarında Finansal Performans Analizi: Türkiye Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 17-30.
- Ezin, Y. Ve Samırkaş, M. C. (2022). Bankalarının Kârlılık Performanslarının Entropi Ve Topsis Yöntemi İle İncelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (42), 860-890.
- Gökalp, F. (2014). Kriz Öncesi Ve Kriz Sonrası Dönemler İtibariyle Katılım Bankaları Ve Ticari Bankaların Karlılığı Üzerine Karşılaştırılmalı Bir Araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (32), 191-201.
- Gümüş, F. B. Ve Nalbantoğlu, Ö. (2015). Türk Bankacılık Sektöründe 2014 Yılı Verileri İle Stres Testi Uygulaması. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 230-260.
- Gündoğdu, A. (2018). Türkiye’de Katılım Bankalarının Finansal Performansının Gri İlişki Analizi İle Ölçülmesi. *Uluslararası İktisadi Ve İdari İncelemeler Dergisi*, 17. Uik Özel Sayısı, 201-214. <https://doi.org/10.18092/Uluidince.434619>
- Gürçay, H. R. Ve Dağdır, C. (2022). Covid-19 Sürecinde Katılım Bankaları İle Özel Mevduat Bankalarının Performans Değerlendirmesi: Türkiye Örneği. *Uluslararası Finansal Ekonomi Ve Bankacılık Uygulamaları Dergisi*, 3(1), 1-25.
- Güzel, A. (2023). Bankalarda Kârlılık Yakınsamasının Modellenmesi Ve Tahmini: Türk Bankacılık Sektörüne Yönelik Bir Analiz. *Erciyes Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (65), 47-56. <https://doi.org/10.18070/Erciyesibd.1267712>
- Japarova, D. Ve Shener, U. (2021). Türkiye’de Katılım Bankalarının Finans Sektörü İçindeki Yeri Ve Geleceği. *Reforma*, 2(90), 33-43.
- Kahraman, Y. E. (2020). Katılım Bankacılığının Türkiye’deki Gelişimi Ve Geleceği. *Bankacılık Ve Sermaye Piyasası Araştırmaları Dergisi*, 4(10), 55-71.
- Kaya, Ç. (2020). Bankacılık Sektöründe Sorunlu Kredilerden Kurtulma Aracı Olarak Varlık Yönetim şirketleri. *Uluslararası Muhasebe Ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 187-207.
- Keleş, M. K. (2019). Entropi Temelli Electre Iı Yöntemi İle B Segmenti Otomobil Markalarının Sıralanması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (33), 29-50.
- Kenger, M. D. Ve Organ, A. (2017). Banka Personel Seçiminin Çok Kriterli Karar Verme Yöntemlerinden Entropi Temelli Aras Yöntemi İle Değerlendirilmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(4), 152-170.
- Konak, F. Ve Ergenoğlu, S. (2020). 2008 Küresel Finans Krizi Sonrası Türk Bankacılık Sektöründe Performans Değerlendirilmesi. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 242-263. <https://doi.org/10.17218/Hititsosbil.740785>
- Lı, Z., Luo, Z., Wang, Y., Fan, G. Ve Zhang, J. (2022). Suitability Evaluation System For The Shallow Geothermal Energy Implementation In Region By Entropy Weight Method And Topsis Method. *Renewable Energy*, 184, 564-576.
- Özcan, M. (2021). Türk Bankacılık Sektörünün Finansal Performans Göstergeleri: Bıst Mali Sektörü Üzerine Bir Araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 35(2), 389-406. <https://doi.org/10.16951/Atauniiibd.689612>
- Özgür, E. (2008). Katılım Bankalarının Finansal Etkinliği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(1), 159-175.
- Özmen, S. (2022). *Bankaların Aktif Karlılık Analizi*. Hiperlink Eğitim İletişim Yayınları.
- Özsoy, M. ř. Ve Sayar, Y. (2018). *Kobi’ler İçin Adım Adım Katılım Bankacılığı*. İstanbul: Tkbb Yayınları.
- Öztürk, M. Ve Gençer, Ö. (2020). Türk Bankacılık Sistemi’ndeki Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması (2016: Q1-2020: Q2 Dönemi). *Uluslararası Sosyal Ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, 7(60), 3010-3026.
- Sakarya, B. Ve Kaya, Y. T. (2013). Türk Bankacılık Sektöründe Katılım Ve Mevduat Bankaların Performans

Farklılaşması. İn Ey International Congress On Economics I (Eyc2013), October 24-25, 2013, Ankara, Turkey (No. 215). *Ekonomik Yaklaşım Association*.

Salihoğlu, E. (2022). Türkiye’de Katılım Bankacılığı Büyüklüğünü Etkileyen Seçilmiş Faktörler zerine Bir Analiz. *Ekonomi Politika Ve Finans Araştırmaları Dergisi*, 7(zel Sayı), 211-234. <https://doi.org/10.30784/epfad.1148425>

Say, S. (2022). Kamusal Sermayeli Mevduat Bankalarının Aktif Kalitesinin Entegre Entropi-Topsis Yöntemleri İle Değerlendirilmesi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (52), 351-361.

Shannon, C. E. (1948). A Mathematical Theory Of Communication. *Bell System Technical Journal*, 27, 379-423. <http://dx.doi.org/10.1002/J.1538-7305.1948.tb01338.x>

şahin, A. Ve Tetik, N. (2020). Katılım Bankalarının Finansal Performans Analizi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 34(2), 293-314. <https://doi.org/10.16951/atauniiibd.439927>

Toraman, C., Ata, H. A. Ve Buğan, M. (2015a). Mevduat Ve Katılım Bankalarının Karşılaştırmalı Performans Analizi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 16(2), 301-310.

Toraman, C., Ata, H. A. Ve Buğan, M. F. (2015b). İslami Bankacılık Faaliyetlerine Yönelik Müşteri Algısı zerine Bir Araştırma. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(4), 761-779.

Waştrbski, J., Baczkiewicz, A., Ziemba, E. Ve Saşabun, W. (2022). Sustainable Cities And Communities Assessment Using The Daria-Topsis Method. *Sustainable Cities And Society*, 83, 103926.

Vural, M. F. Ve Kök, D. (2022). Katılım Bankacılığı Ve Ekonomik Büyümede Nedensellik İlişkisi. *Pamukkale Üniversitesi İşletme Araştırmaları Dergisi*, 9(1), 183-210. <https://doi.org/10.47097/piar.1116451>

Yayar, R. Ve Baykara, H. V. (2012). Topsis Yöntemi İle Katılım Bankalarının Etkinliği Ve Verimliliği zerine Bir Uygulama. *Business And Economics Research Journal*, 3(4), 21-42.

Yetiz, F. (2021). Topsis Yöntemi İle Türk Katılım Bankalarının Performans Analizi Ve Bankacılıkta Risk Yönetim Politikalarının nemi. *Journal Of Empirical Economics And Social Sciences*, 3(1), 121-138.

Yıldız, N. (2023). Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankalarının Performans Analizi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(1), 36-49. <https://doi.org/10.37880/cumuiibf.1173166>

YüksekYıldız, E. (2022). Entropi Ve Eatwos Yöntemleri İle Türkiye Konteyner Limanlarının Verimlilik Analizi. *Verimlilik Dergisi*, (2), 3-24.

Zhang, Y., Zhang, Y., Zhang, H. Ve Zhang, Y. (2022). Evaluation On New First-Tier Smart Cities İn China Based On Entropy Method And Topsis. *Ecological Indicators*, 145, 109616.

<https://www.vakifkatilim.com.tr/tr/hakkimizda/yatirimci-iliskileri/raporlar/bagimsiz-denetim-raporlari> (Erişim Tarihi: 22.10.2024).

<https://www.ziraatkatilim.com.tr/sites/default/files/inline-files/31.12.2020%20konsolide%20ziraat%20katilim%20denetim%20raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 22.10.2024).

<https://www.hsbc.com.tr/medium/document-file-3453.vsf> (Erişim Tarihi: 23.10.2024).